

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Ξενοφών Κοντιάδης

Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο,
Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Ο θεσμός της πιλοτικής δίκης εισήχθη το πρώτον με τον νόμο 3900/2010, προβλέποντας ότι υπόθεση που κατά τις πάγιες διατάξεις υπάγεται στην αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων άγεται απευθείας στο ΣτΕ για να επιλυθεί ένα νομικό ζήτημα που παρουσιάζει γενικότερο ενδιαφέρον και προβλέπεται ότι θα προκαλέσει μεγάλο αριθμό δικών.

Ο σκοπός της πιλοτικής δίκης είναι προφανής: Η ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, η ενότητα της νομολογίας ως προς την εφαρμογή κρίσιμων κανόνων δικαίου και άρα η ασφάλεια δικαίου.

Δύο χρόνια αργότερα, από το 2012, ο θεσμός της πιλοτικής δίκης εισάγεται και στο Ελεγκτικό Συνέδριο. Ειδικότερα, με το άρθρο 69 του ν. 4055/2012 προστέθηκε το άρθρο 108Α στο ΠΔ 1225/1981 που προέβλεπε τη δικονομία του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η εφαρμογή του θεσμού της πιλοτικής δίκης επιβεβαίωσε τα πλεονεκτήματά του σε μία περίοδο που η ελεγχόμενη χρεωκοπία της χώρας και η υιοθέτηση της μνημονιακής νομοθεσίας προκαλέσαν μαζικές αγωγές σε φορολογικά, συνταξιοδοτικά, δημοσιοϋπαλληλικά, περιβαλλοντικά και άλλα ζητήματα δημοσίου δικαίου, θέτοντας ταυτόχρονα σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας.

Είναι βέβαιο ότι χωρίς τον θεσμό της πιλοτικής δίκης η επιβάρυνση των διοικητικών δικαστηρίων θα ήταν τεράστια, η δε καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης ακόμα μεγαλύτερη. Από μία απλή σταχυολόγηση της νομολογίας του ΣτΕ και του ΕλΣυν κατά τη δεκαετία της οικονομικής κρίσης διαπιστώνουμε ότι τα μεγάλα ζητήματα συνταγματικότητας που επέλυσαν εισήχθησαν στα δύο ανώτατα δικαστήρια στο πλαίσιο πιλοτικών δικών.

Στο Συμβούλιο της Επικρατείας υπόθεση εισάγεται σε πιλοτική δίκη είτε μετά από αίτηση των διαδίκων ή του Γενικού Επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων και πράξη Τριμελούς Επιτροπής Προέδρων του ΣτΕ είτε με προδικαστικό ερώτημα του διοικητικού δικαστηρίου, με συνέπεια την αναστολή εκδίκασης των εκκρεμών υποθέσεων μέχρι την έκβαση της πιλοτικής δίκης. Μετά την επίλυση του ζητήματος από το ανώτατο δικαστήριο οι υποθέσεις εισάγονται προς κρίση με τη διαδικασία σε συμβούλιο.

Είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρον ότι η τεχνική που χρησιμοποιείται στο Συμβούλιο

της Επικρατείας για τις πιλοτικές δίκες διαφέρει σε αρκετά σημεία από την αντίστοιχη τεχνική ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Με τον πρόσφατο νόμο 4842/2021 κατοχυρώθηκε η πιλοτική δίκη και στον Άρειο Πάγο, για θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος, προκειμένου να επιταχυνθεί η απονομή της δικαιοσύνης και να ενισχυθεί η ασφάλεια δικαίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 20Α ΚΠολΔ «Οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα ή μέσο που ασκήθηκε ενώπιον οποιουδήποτε πολιτικού δικαστηρίου μπορεί να εισαχθεί στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με απλή πράξη τριμελούς επιτροπής, που αποτελείται από τον Πρόεδρό του, τον αρχαιότερο Αντιπρόεδρο και τον Πρόεδρο του αρμόδιου καθ' ύλην Τμήματος, ύστερα από αίτημα ενός εκ των διαδίκων που κατατίθεται ενώπιόν της ή ύστερα από προδικαστικό ερώτημα που υποβάλλεται από το δικαστήριο της ουσίας, με απόφαση που δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, όταν με αυτό τίθεται νέο δυσχερές ερμηνευτικό νομικό ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων».

Οι προϋποθέσεις που τίθενται στο νέο άρθρο 20Α ΚΠολΔ είναι διατυπωμένες ακόμη σαφέστερα από ό,τι στο άρθρο 1 του νόμου 3900/2010. Ειδικότερα οι προϋποθέσεις είναι οι εξής: Νέο, δυσχερές ερμηνευτικό νομικό ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος, που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων με υποβολή έγγραφου αιτήματος από διάδικο (ή με προδικαστικό ερώτημα δικαστηρίου ουσίας ή με πράξη του Εισαγγελέα του ΑΠ).

Η εισαγωγή του θεσμού στον Άρειο Πάγο, με καθυστέρηση άνω των 10 ετών σε σύγκριση με το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, προκάλεσε αρκετές αντιδράσεις στον νομικό κόσμο. Μεταξύ άλλων υποστηρίχθηκε ότι θεσπίζεται ένα οιονεί συνταγματικό δικαστήριο, ενώ η πλειοψηφία της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων διαφώνησε με την εισαγωγή του θεσμού υποστηρίζοντας ότι μέσω της πιλοτικής δίκης δίνεται η δυνατότητα σε υπερβολικά πρώιμο στάδιο να απασχοληθεί ο Άρειος Πάγος με δύσβατα νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, επιβαρύνοντας υπέρμετρα το έργο του και καθιστώντας πιο δύσκαμπτη τη δυνατότητα μεταστροφής της νομολογίας.

Παρ' όλα αυτά, μετά τη θέσπιση της νέας αυτής διάταξης στον ΚΠολΔ ο Άρειος Πάγος πραγματοποίησε πρόσφατα τα πρώτα βήματα εφαρμογής του θεσμού της πιλοτικής δίκης.

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμ. & Δημ. Τσάτσου ανέλαβε την πρωτοβουλία να διοργανώσει μία σύνθετη και απαιτητική συζήτηση με τη συμμετοχή τριών ανώτατων δικαστών από το Συμβούλιο της Επικρατείας, τον Άρειο Πάγο και το Ελεγκτικό Συνέδριο, καθώς επίσης καθηγητών πολιτικής δικονομίας και δημοσίου δικαίου, επιχειρώντας μία συγκριτική και σφαιρική προσέγγιση του θεσμού της πιλοτικής δίκης, από την οποία συνάγονται πολύτιμα συμπεράσματα.

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα τελετών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών στις 7 Δεκεμβρίου 2022, με τίτλο «Η πιλοτική δίκη ενώπιον των τριών Ανωτάτων Δικαστηρίων. Συγκριτική προσέγγιση».

Ευχαριστούμε θερμά τις επιφανείς ανώτατες δικαστές, την κυρία Θεολογία Γναρδέλλη, Σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, την κυρία Ευδοξία Κιουπτσίδου, Αρεοπαγίτη, και την κυρία Μαρία Σταματοπούλου, Σύμβουλο Επικρατείας, και τον Κυριάκο Παπανικολάου, λέκτορα ΔΠΘ για τη συμμετοχή τους στην εκδήλωση και στο αφιέρωμα του περιοδικού. □